Balogh István

A Tiszánál

Kedves tanárom és mentorom,
Dr. Szeli István akadémikus emlékére
(Zenta, 1921. szept. 11. – Újvidék, 2012. febr. 25.)

Könyvespolcomon kutattam, s kezembe akadt egy kötet, amely nálam maradt, a zentai könyvtár tulajdona. Benne az intézmény pecsétje, amely tulajdonjogát igazolja. Meglepetés villáma csapott belém, hogyan maradt nálam ez a kötet? Világosan emlékszem, 1971. augusztus elején kölcsönöztem ki, de mikor vihettem vissza? Fogalmam sincs. Eltulajdonított, erősebben fogalmazva, lopott könyv lett belőle.

Húsz könyvem jelent meg azóta, hogy nálam pihen a Thurzó Lajos válogatott verseit tartalmazó kötet, s mindegyik bemutatója a zentai könyvtárban volt.

Senki nem kereste rajtam, tartozom egy könyvvel, elkéstem a visszavitellel, fél évszázada nálam pihen. Ha még egyáltalán megvan. Tudták ismerőseim is, és a könyvtárosok is valahányan, sokat költöztem, el Zentáról Szabadkára, Palicsra, Budapestre, Egyházasdengelegre, Petőfibányára.

Nem kereste senki a zentai költő alkotásait a könyvtárban? Versesköteteből kevés példány található a kölcsönzőpolcokon. Nem vették észre leltározások alkalmával a hiányt?

Szabályosan kikölcsönöztem, tehát föllelhető a szabálytalanságom.

Kíváncsi voltam, milyen versei lehetnek annak a költőnek, akiről szülővárosomban, Zentán egy általános iskolát és egy művelődési intézményt neveztek el.

1971-ben a szeptemberi Tisza-parton megtett séta közben történt egy találkozás. Szerencsére erről jegyzeteltem, aztán e jegyzetből írtam egy szöveget, de közben eltelt több évtized… Ötven esztendő múlva, kedves tanárom születése centenáriumáról emlékeztem meg, Szintén a régi jegyzet alapján.

Most állok a könyvespolc előtt, kezemben egy kötet, amely nálam is hosszú, mély álomba merülhetett. A véletlen ébresztette föl, nem az én szándékom.

Eltűnik a könyvespolc, a szoba, érzem a Tisza illatát, bölcsőhelyem különös báját.

Fél évszázada kellemes őszünk volt. Szép szeptember végi délutánokon nagy büszkeséggel és élvezettel sétálgattunk fiacskámmal a zentai Tisza-parton. A közelben bújtunk meg albérleti fészkünkben, így sokszor végigmértem hány lépés a sétány a hídtól a volt komplejáróig és vissza. Két hónapja szereltem le, szívemben megöleltem a gesztenyesor minden fáját, meséltem a fiamnak, akit vagy a hangom, vagy a lágy tiszai szellő, kicsi kocsijában lassan elaltatott. Ilyenkor leültem egy padra, néztem a kölyköcskét, a folyót, a túlparti madarak megnyilatkozásait csodáltam. Könyvet vittem magammal, éppen

Thurzó Lajos[1] válogatott verseivel ismerkedtem. Már berukkoltam a könyv megjelenésekor, így akkor lapozhattam bele, amikor hazatértem a bolgár–görög–jugoszláv hármashatártól. Megismertem minden verset szeptemberre, Vera néni, a könyvtáros, aki negyedikes korom óta lassan kezembe adta a majdnem a teljes állománnt, azt mondta:

– Esztendeje itt van már nálunk a kötet, elejében csak kivitték néhányan, de már hónapok óta senki. Maradhat nálad, ameddig csak lapozni van benne kedved.

Kedves egyetemi mentorom, Dr. Szeli István, a Tanár Úr, harcolt a kiadásért, hiszen a költő életében csak egy kötetecskéje jelent meg, a *Napos oldal*, meg halála után pár évre egy elbeszélő verse, a *Tavasz Jánoska elindul*. 1955-ben ez a kiadvány lett volna a szép vajdasági könyv. Ám a mi tanárunk nem hagyta feledésbe merülni Thurzó Lajos költeményeit. Letette a válogatást a Forum Könyvkiadó igazgatójának asztalára. És meglett, hosszú idő után, a harmadik Thurzó Lajos kiadvány. Én tudtam Szeli bácsiról, hogy nagy lokálpatrióta, hiszen ismertek voltak előttem a zentai írókról, irodalomról kiadott füzetei, és idősebb barátaim meséltek sokat arról a zentai Bolyai Farkas Főgimnáziumról, amelyben Szeli István tanított. Igazgatója is volt az intézetnek, hatalmas diákbarát, és nagy-nagy szurkolója a vízilabdacsapatnak. Egy alkalommal, amikor esti órákban lett volna stilisztika gyakorlatunk, amelyet ő kedveltetett meg csoportunkkal, áramszünet szakította meg ténykedésünket. Szerencsénkre a Hold épp arra járt, benézett a szemináriumi termecskénk ablakain. A félhomályban mellém ült az előadónk, s megkérdezte, mi újság Zentán? Néhány szóval összegeztem a művelődést, de ő a pólózókról akart hallani. Szurkolójuk voltam magam is, így nem volt nehéz röviden beszámolni, hogyan is telt a nyár. A leghihetetlenebb esemény is megtörtént, a zentai legények legyőzték szabadkai ellenfelüket.

– Jó most pólózni Zentán, ott a jó medence! Mi a Tiszán elkerített pályán itattuk egymást! – nevetett föl a Tanár Úr.

Ültem a parton, előttem a gyerekkocsi, alvó fiammal egymást nem zavartuk.

Ismerős hang köszöntött rám. Fölugrottam, szinte hihetetlen, Dr. Szeli István sétált a parton, s odajött hozzánk. Először a kék sapkás Kisbalogot szemlélte meg, szép gyerek, nagyon szép.

Leült mellém, kérdezgetett, én felelgettem, hogy megy sorom, milyen a katedra az Emlékiskolában? Mellettem a padon pihent Thurzó Lajos válogatott verseinek kötete, a *Lélekkel magasba szállni…*, meglátta, kézbe vette, belelapozott,

– Kedves időtöltés. Versekkel és gyerekkel sétál?

---

[1][1] Thurzó Lajos (Zenta, 1915. ápr.16. – Újvidék, 1950. ápr. 23.); költő, újságíró. Életében egyetlen kötete jelent meg: Napos oldal, versek, Újvidék, 1949. További kötetei: Tavasz Jánoska elindul, elbeszélő költemény, Újvidék, 1955.; Lélekkel magasba szállni…, válogatott versek (előszó és válogatás Szeli István), Újvidék, 1970.

– Egy hónapja került a kezembe. A könyvtárból.
– Mi a véleménye róla?
– A könyvről? Az jó.
– És a szerzőről?
– Versrészletei, sorai vannak jók.
– No, ne legyen ennyire fullánkos!
Fölütöm a könyvet, idézek.

„ Olyan az ég, mint megcsodált,
szép tiszte szeme
a szomszéd kislánynak,
ki ott áll mindig a kertben fehéren,
s felnéz a lombos fák alul
kezében lekváros kenyérrel,
melyre a nap aranyló cukra hull."

Kedves Mesterem kivette kezemből a kötetet, becsukta. Aztán jobb tenyerébe állította, s hagyta, hogy magától szétnyíljon. Az idézett részt mutatták a lapok.
– Sokszor elolvasta?
– Sokszor.
– Miért?
– A gyerekkor ízét érzem benne.
– Érdekes – simogatta állát Szeli István: – Ezt én nem fedeztem fel. Eddig. Pedig nyilvánvaló.
– Szilvalekvár – mondtam.
– Valóban az.
Ültünk a padon, s kerestük a sorokat, a versrészleteket.
– Az egész versek engem nem hódítottak meg – szóltam.
– Nem is fogják. Nincsenek egész versei.
– Jártam Thurzó Lajos özvegyénél. A nagynéném gyerekkori barátnője. Így juthattam be hozzá.
– Tán az eredeti verskéziratokat kereste?
– Azokat.
– És?
– Ha elkészült a vers, átírta a szöveget egy másik papírra. Ez a másik papíron leírt költemény jelent meg, ha igen – magyarázta Thurzó néni.
– Azok az első papírok? - kérdeztem az özvegyet.
– Azok nincsenek meg. Eltűntek. Vagy a költözködésemkor, vagy még előbb.
– Megsemmisítette volna őket?
– Könnyen lehet. Egy időben, a negyvenes évek végén nagyon támadták a kollégái. Kirúgták a pártból – törülgette szemét Thurzó néni.
– Tudom – bólintott a Tanár Úr. – Sikertelen lett a kutatás?

– Csak beszélgetés, Tanár Úr. Ültem a széles gangon, hallgattam az őszülő asszonyt.

– Azok a lapok nincsenek benne valamiben? – kérdeztem.

– Nincsenek – húzott kicsikét kendője csomóján Thurzó néni.

– Hiába járt a költő lábnyomán? - mosolyodott el Mentorom.

– Nem volt hiábavaló. Valami kivilágosodott előttem. Rájöttem Thurzó Lajos tragédiájára: utólag fércelte bele a kész költeménybe a szocialista, kommunista, világforradalmi, győzedelmes és főképpen kötelezően optimista lózungokat. Nehéz munkája lehetett, mert e rákos daganatrészek zeneisége sem hagy kivetnivalót. A felesége szerint az első változatok, amelyeket ő meghallgathatott, igen gyorsan elkészültek, míg a második változatokon sokáig, néha napokig firkálgatott, közben hangosan föl is mordult, olykor talán még káromkodott is.

– A nekem fölolvasott versek érdeklik? – nézett szemembe a gangon az őszülő asszony.

– Azok.

– Mindent áttúrtunk már miattuk Szeli Istvánnal is, Tripolsky Gézával[2] is, Kalapis Zoltánnal[3] is, de nem akadtunk rájuk. Egy nagy szürke borítékban voltak. Az meg eltűnt a föld színéről.

– Talán egyszer rálel majd valaki arra a borítékra! - sóhajtott Dr. Szeli István.

– Nehéz elhinnem, hogy az alkotó tűzre vetette volna akvarell hangfekvésben megkomponált verseit – válaszoltam. – Ezekről tudta, hogy nem eltorzítottak. Utálhatta nagyon a szándékosan elfuserált munkákat, ahol a moll végére mindig a dúr törleszkedett be, agyoncsapva recsegő propaganda plakáthangjával a vonósnégyesre komponált lepkeszárnyrezdüléseket.

Talán megemelt hangomra föleszmélt Bécike. Kapott korty itókát, pilláit lehunyta.

– Milyen kedves szóval beszél róla, István! – mosolygott rám a Tanár Úr. – Hogy csillog közben a szeme! Maga megszerette Thurzó Lajos költészetét!

– Megszerettem bizony. De nem a költészetét, mert az olyan, mint a búvópatak! A gyönyörű és különleges versrészleteket, a pompás sorokat. A szabólegény elejenincs – végesincs vonósnégyeseit. Mozaikkockák, képrészletek.

– Teljes kép nem lesz belőlük soha?

– Lesz. Hozzáálmodjuk a torzókhoz a hiányzó részeket.

1971. szeptember – 2015. nyár – 2021. szeptember 1. – 2022. november 13.

---

[2] (Zenta, 1926. – Zenta, 2002.) Múzeumigazgató, néprajzkutató.

[3] (Laboulaye /Argentína/ 1928. – Újvidék, 2005.,) művelődéstörténész, publicista, szerkesztő.